

(Continuare din pag. 25: Paul Goma.)

Este această confuzie întâmplătoare sau voită?

P.G.: La un deceniu după răsturnarea din decembrie '89 se observă cu stupoare că noțiuni interzise sub comuniști ca "samizdat", "disident", "literatură de sertar", "exil", nu sunt stăpânite nici măcar de cei care ar trebui să-i învețe pe ceilalți cuvintele: scriitorii. Diasporă românească? Să existe așa ceva? "Diaspora" este un termen folosit în Septantă și înseamnă, în greacă: împrăștiere, dispersie, diseminare (indică semintia). Evenimentul ce l-a produs a fost o măsură brutală și generală de alungare a Evreilor din Palestina, vatra lor, cu o precizare: au fost dispersați în cvasitotalitate. Se mai vorbește de diaspora Armenilor. Dacă cei din Turcia au fost, în 1915, victime ale unei tentative de genocid, supraviețuitorii masacrului au fugit din Turcia, împrăștiindu-se în toată lumea, însă vatra nu le-a fost distrusă în totalitate, măcar pentru că "cealaltă parte" se afla pe teritoriul unui dușman al Turcului: Rusul. Cât despre diaspora Țiganilor, împrăștiati diseminați, dispersați în acest mileniu, (e drept), nu se știe dacă aceștia constituiau în presupusa lor vatră (India) o etnie (semintie) aparte, sau doar o castă și nu se cunoaște motivul ieșirii lor din subcontinentul indian (luare în robie?, emigrare?). Românii constituie o etnie, o semintie (pe care îi unește limba) și au o vatră comună: teritoriul istorico-lingvistic românesc - spațiul carpato-danubian. Cu câteva rare excepții (Ardelenii "la America" și Moldovenii "la Brazilia"), Românii au fost puțin tentați de desțărare, de emigrare, față de alte nații. La noi se venea (Greci, Albanezi, Bulgari, Sârbi, Evrei, Armeni, Polonezi); de la noi nu se pleca... Ocupația rusească și comunismul au provocat exodul și al Românilor. După instaurarea RPR, frontierele au fost închise și din acel moment (1948) datează termenul comunisto-securist de "fugar", aplicat atât celor care, amenințați de arestare, se ascundeau în țară, cât și aceluia care treceau clandestin granița. Cuvântul fusese îndelung cântărit de... psihologii de la Răsărit: trebuia să desemneze, nu doar un "dușman de clasă", ci și un ins demn de dispreț, un nemernic, un fricos, un laș, unul care nu primește lupta dreaptă, ci... fuge: fugarul. Pentru comuniști, ulterior, toți Românii care s-au stabilit în Occident erau... "fugiți", termenul extinzându-se și la cei care, profitând de o călătorie legală, rămăseseră. Nicolae Breban folosea acest termen pentru a-i desemna chiar și pe aceia care, după evenimentele din 1989, pleaseră să-și caute norocul aiurea. Breban nu era decât un "navetist", cum numai Pintilie, Cernescu, Sorescu și Blandiana erau. Refuzând însă eticheta de "navetist", el le întorcea insulta zicându-le "fugari" tuturor exilaților, cu excepția soției sale și a lui Țepeneag. Și, ca și Pintilie, pretindea că a trăit în exil, la Paris (praf le făcea pe fetele, mai ales pe mătușile lor - chiar și pe Grosan-Buduca-Nedelciu!), în același timp publica la periodicele din țară, îi apăreau cărți în România, era sărbătorit și încununat ce premii. Chiar să nu mai existe nimeni în România care să cunoască deosebirea dintre exilat și navetist?

R.N.-S.: Deci termenul de "Diasporă" aplicat Românilor, oricare ar fi ei, este greșit.

P.G.: Sigur, este inadecvat. Nu se poate vorbi de o diasporă românească. Chiar dacă ne încredem în cifrele propuse (cca. 11 milioane), aceasta reprezintă jumătate din totalul Românilor din interiorul granițelor, nicidecum cvasitotalitatea semintiei. Cei mai numeroși Români aflați în momentul de față în afara hotarelor sunt Basarabienii și Bucovinenii, care nu au nicio legătură cu diasporizarea: ei au fost înstrăinați nu prin alungarea de la vatră, ci ca urmare a ocupării vetrei de către străini: Ruși. Unii au fost deportați în Asia Centrală, în Siberia, în Marele Nord, dar această parte a reprezentat doar între 25-40 procente din

populație (cea rămasă pe loc). Înstrăinați nu prin alungare, ci prin schimbarea statutului vetrei lor, prin schimbarea limbii, a alfabetului, Basarabienii și Bucovinenii se află încă în "exil pe loc". Singurii care ar intra în categoria diasporeților sunt cei plecați "în Vest". Dar au fost ei alungați, dispersați, așa cum s'a întâmplat cu Evreii din Palestina acum 2000 de ani? Nu. Ba chiar din contra. Au plecat fiindcă au dorit ei să plece, fie legal (cu acte), fie ilegal (fugiți). Este greșit să fie incluși în "diaspora românească" Sașii, Șvabii, Evreii..., căci aceștia au fost repatriați, chiar dacă au păstrat și chiar cultivă nostalgia sărmăluțelor, miteilelor, țuiculenei, Mariei Lătărețu pe meleagurile Frankfurt-ului și ale Tel Aviv-ului. În fine, cred că pentru a face parte dintr'o diasporă mai este necesar și ca fiecare individ-diasporit să aibă conștiința originii, a identității sale. Or Românul, dacă se laudă că e Român față de alți Români, în prezența străinilor își ascunde originea, de parc-ar fi de rușine; îi încurajează și obligă pe copii să vorbească numai limba țării de adopție, în fine, cui i-e rușine de origine, își merită soarta. Rușinoși nu vor alcătui niciodată un popor - nici măcar diasporă.

R.N.-S.: Deci Diasporă nu putem fi. După cum spuneți: nici coloniști, Românul neavând sânge de colonist. Poate doar emigranți. Dar exilați?

P.G.: Exilul este un termen valabil pentru toți cei care nu se mai află în țara lor, în vatra lor. Acești oameni nefericiți (dintotdeauna) sunt exilați ori de bunăvoie (nemaiputând suporta condițiile din vatra lor), ori siliți (prin expulzare). Sau cei pe care i-au prins evenimentele în afara României (în diplomație - Eliade, Baciu, V. Horia, Ionescu) și care nu s'au mai întors de frica represaliilor. Sau cei care au venit pe jos, trecând frontiera (Cușa, Pârvolescu). Apoi "cumpărații" (unii chiar scoși din pușcărie), prin relații și prin bani. A urmași apoi perioada de dezgheț, când frontierele s'au întredeschis pentru turism și schimburi culturale și de familie, care a durat până în '89, și care a facilitat rămânerea Românilor în Occident.

R.N.-S.: O contribuție extraordinară a avut-o Ungaria, înainte de 1989, când Românii, chiar și cei care nu erau neapărat de origine maghiară, se refugiaseră la Unguri.

P.G.: Sigur, Ungaria a avut o contribuție considerabilă înainte de '89, primind refugiați politici din România (sau din RDG, înainte de căderea Zidului, în trecere spre RFG). Deci, în această categorie intru și eu, care am profitat de o vizită turistică și am cerut azil politic. Întâmplător noi am fost implicați într-o acțiune, să zicem politică: Mișcarea pentru Drepturile Omului, pentru care am și suferit. Azilul politic la noi a fost o consecință logică. Exilul deci, ca să ne întoarcem la terminologia noastră, și a Diaspora, era un termen interzis în România înainte de '89, când se vorbea numai de "fugiți", de "bandiți".

R.N.-S.: Domnule Goma, observ (aceasta după 1989) apariția unui nou fenomen: exilații încep să se jeneze a mai folosi termenul de "Exil". Participând cu abnegație la colindele și sărmăluțele pregătite de, cum spunea soția mea: "Asociația Doamnelor Ortodoxe de la Ambasadă" (!?), aceștia afirmă sus și tare apartenența lor la... Diaspora românească, termen de care nu se mai jenează, ba chiar se mândresc. Care poate fi rațiunea acestei schimbări de poziție?

P.G.: Acum, după '89, Exilul a devenit un fel de ghetto, de țarc. Nu e bine să trăiești în ghetto, bineînțeles. Pe când, dacă zici Diasporă, lărgiști frontierele, lărgiști sfera și atunci intră și cei care se duc la Ambasadă, și cei care dau mâna cu Iliescu. Vorbesc aici de prietenii noștri, de cei cu care manifestam noi în fața Ambasadei, chiar președinți ai Ligii pentru Drepturile Omului, ca Sanda Stolojan, și care acum, de braț cu soțul și înconjurată de finii ei, soții Matei Cazacu și de fiul său Nicolae, se

duceau la Ambasadă exact în momentul când pe noi ne umflă poliția franceză și ne bagă în dubă. Asta nu se uită. Sau Virgil Tănase, prietenul meu care s'a purtat foarte bine când a fost în România și care sunt convins că a mințit când s'a lăudat că a fost informator, presupun că a început să lucreze cu ei doar după cazul Haiducu. Ei bine, de el nu mă mir, dar de Sanda Stolojan m-am mirat; și am suferit. De Cazaban m-am mirat, de Mămăligă de asemeni, ei care pretind că se duc acolo pentru Centrul Cultural, care nu are nimic de-a face cu Ambasadă; cultura sarmalelor fiind cu totul altă chestie. Deci prin această judecată, noi nu numai că ne diferențiem, dar ne și izolăm de ei.

R.N.-S.: Sau mai degrabă ei de noi.

P.G.: Sigur, numai că o să rămânem foarte puțini. Pentru că cei care nu fac diferența între Exil și Diasporă (care este termen governmental, dela București) sunt analfabeți. Deci, cu Exilul nu știu ce se întâmplă. A fi "exilat" înseamnă a poseda certificatul acela de refugiat politic. Dar câți mai suntem, în Paris, în această situație? Noi trei, în familia noastră, și mai știu unul: Remus Radina. Pe pașaportul nostru scrie clar că putem călători în toate țările, cu excepția României. Certificate reinnoite după noiembrie 1996. Vor fi știut ei ce-or fi știut Francezii, de ne-au dat aceste certificate de refugiați politici! Acum, există în primul rând interese. De recuperare de proprietăți (interese perfect legitime), de exemplu. În mentalitatea românească însă, există cultul arvunei, adică acel avans ce trebuie dat, acel gaj, pentru a obține ceva. Dând un gaj de fidelitate, de plecăciune, de sarma, de țuică la Ambasadă, oamenii au impresia că li se va facilita recuperarea proprietăților. Oricâte plecăciuni ar face ei pe la Ambasadă, frecând sarmaua, n-au să "obțină"... favoarea unui drept.

R.N.-S.: Există însă și oameni care nu au interese vizibile, nu au nimic de recuperat, în țară nu călătoresc, însă călătoresc asiduu la Ambasadă, flatați de a fi "băgați în seamă" de securiștii de acolo.

P.G.: Există oameni cu o personalitate mai puțin marcată care, în România, pe strada lor, la slujba lor, în mediul lor erau cineva și care, odată ajunși în Occident se pierd, nu mai sunt băgați în seamă. Cum să funcționeze oare ambasadele și centrele culturale normal, când încă nu s'a făcut o reformă normală a Ministerului de Interne? Să nu încerce Pleșu să ne îmbete că Ministerul de Externe n'are nicio legătură cu Securitatea, când totdeauna, în toate țările comuniste a avut. Când ambasadele erau conduse de șoferi mai mari în grad decât ambasadorii.

R.N.-S.: Centrele culturale de pe lângă ambasade, asiduu frecventate de exilații noștri amnezici, nu țin de Ministerul Culturii, cât or fi ele de culturale, ci de Externe, anexă a Internelor, deci a Securității.

P.G.: Sigur, însă la Externe au fost recrutați și s'au oferit chiar a fi recrutați și cei din aristocrația locală (ca Valentin Lipatti, ca Anca Boldur, fiica Generalului Boldur-Lătești și soția a lui Balaci), sau dintre provincialii (cum sunt Ardeleni, care se pornesc greu, zicea Coșbuc, dar și când se pornesc, nu-i mai poți opri). Cel puțin în Cultură, erau în proporție de 75 procente printre tovarășii de sus, de la CC, ferocii Ardeleni: Dudu Bălan, Ghișe, Brad... Iar în Diplomație, la Paris, să nu uităm că aici au fost înainte tov. Aninoiu, Cicio Pop, cel din familia memorandistă! Cum să fie "reformată" Securitatea? Când victima îi face pe călău să fie și mai rău decât ar fi fost dacă victima nu ar fi consimțit. Dacă Seniorul Coposu n'ar fi deschis porțile PNT-ului să intre toți securiștii? Ciaușu, de exemplu, acest securist pentru care "diplomația" este costumul său civil, cu epoletii pe dinăuntru, este membru PNT-ist din această perioadă.

(Continuare în numărul viitor.)